

УДК 336.71

КУНДЄСВА Галина Олексіївна,

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії,
Національний університет харчових технологій,
м. Київ, Україна
g_a_k@ukr.net

ІНТЕГРАЦІЙНА МОДЕЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ЗА ПРИНЦИПАМИ АВТАРКІЇ

Визначено дефініцію поняття «автаркія» з точки зору різних наукових підходів. Розглянуто складові феномену самодостатності в соціо-економічній сфері. Запропоновано інтеграційну модель забезпечення продовольчої безпеки на принципах автаркії. Запропонована інтеграційна автаркійна модель забезпечення продовольчої безпеки країни орієнтована на забезпеченість громадян продовольством вітчизняного виробництва й самодостатність країни та окремої людини. Досягнення цієї мети можливе за рахунок поєднання засад автаркії з елементами динамічної моделі та інноваційної моделі, причому перша складова головним чином стосується соціальної сфери, друга – сфери екології, а третя – економічних відносин. Обґрунтовано отримання синергійного ефекту суспільством від застосування запропонованої моделі забезпечення продовольчої безпеки.

Ключові слова: самодостатність, автаркія, продовольча безпека, динамічна модель, інноваційна модель, синергійний ефект.

Постановка проблеми. Трансформація економічної системи України гостро поставила перед державою завдання забезпечення національної безпеки в усіх її проявах, включаючи продовольчу безпеку. Продовольча безпека є складником ієрархічного поділу «продовольча безпека людини – регіону – держави – світу», що, своєю чергою, формує національну безпеку. Питання забезпечення продовольчої безпеки на будь-якому рівні потребує всеохоплюючого теоретико-методичного аналізу, адже нині немає чіткої системи визначень, методик та моделей, які були б загальноприйнятими. Про відсутність єдиного підходу у дослідженні продовольчої безпеки свідчать наукові протиріччя щодо принципів її забезпечення – глобалізація або самодостатність (продовольча автаркія).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стратегії самодостатнього розвитку та ефективності реалізації економічної політики є об'єктом досліджень наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них слід відзначити М. Беляєва, Є. Бурана, Ю. Молодожена, К. Момджяна, С. Осадчук, А. Поручника, В. Трофімову, В. Успенського, Т. Чернявську Т. Шерстянкіну, А. Юданова та ін. Питання продовольчої проблеми досліджували І. Лукінов, В. Ме-сель-Веселяк, О. Олійник, П. Саблук, Л. Дейнеко, О. Коваленко, Д. Крисанов, П. Купчак, Т. Мостенська, М. Пархомець, М. Сичевський, Г. Тарасюк, І. Федулова та інші. Досягнення самодостатності як системи сприятливих умов для процесу внутрішнього відтворення виступає ключовим завданням безпекового розвитку суспільства. Тому особливо актуальною постає проблема дослідження самодостатності як стрижневого фактора забезпечення продовольчої безпеки України.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є дослідження концепції самодостатнього розвитку суспільства та аналіз забезпечення продовольчої безпеки України в контексті соціально-економічної та політичної самодостатності країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реальне вирішення проблеми продовольчої безпеки повинно бути першочерговою метою державної політики і залежить від того, в рамках якої концепції ці проблеми будуть вирішуватися. Дослідження наукової літератури дозволило виявити наступні підходи до забезпечення продовольчої безпеки країни (табл. 1). При аналізі запропонованих підходів необхідно звернути увагу на те, що продовольча безпека як і національна безпека – суспільне благо, тому на державу покладається відповідальність за формування:

- справедливого розподілу основних, безпечних для здоров'я і повноцінних харчових продуктів;

- забезпечення доступу для кожної людини до належних обсягів продовольства з метою зміцнення власного здоров'я;
- підвищення якості життя населення та суспільного добробуту.

Таблиця 1

Сучасні підходи до забезпечення продовольчої безпеки

Назва підходу	Сутність
Політика аграрного протекціонізму на основі зваженого зовнішньоторговельного захисного механізму і прямої державної підтримки національного продовольчого ринку.	Держава повинна здійснювати тарифне і не тарифне регулювання експортно-імпортних операцій з урахуванням стану внутрішнього ринку по кожному окремому виду продуктів харчування. Використовується модель міжнародної інтеграції і кооперації виробництва та торгівлі продовольством, так і внутрішнього і зовнішнього протекціонізму з метою захисту інтересів вітчизняного виробників, стимулювання експорту надлишкового продовольства та імпорту життєво необхідних продуктів.
Альтернативний підхід	Світова торгівля повинна регулюватися на основі ринкових механізмів з мінімальним втручанням держави. Підприємства різних країн повинні взаємодіяти між собою на основі вільної конкуренції, при відсутності будь-якої державної підтримки. В рамках цього підходу наголошується на ролі міжнародної торгівлі.
Класичний протекціоністський підхід	Першочергові – національні інтереси, а інтересами міжнародного співтовариства можна в певній мері нехтувати.
Ліберальний підхід	Першочергові – інтереси світового господарства і міжнародного співтовариства в цілому, а не власні інтереси держави.

Джерело: складено автором на основі [1; 2]

Жодні причини, як то недоцільність обмеження ринкових механізмів, глобалізаційні спрямованості відповідно до теорії порівняльних переваг не повинні обмежувати право і обов'язок держави забезпечити продовольчу безпеку. Проблема полягає у виборі відповідної моделі взаємодії економічних суб'єктів і створення інституційного середовища для забезпечення продовольчої проблеми.

Проведений аналіз наукових досліджень щодо моделей забезпечення продовольчої безпеки, вказує на існування наступних:

- автаркійна модель, що передбачає самодостатність суспільства у забезпеченні продовольчих потреб. Ця модель відповідає «азіатському» і феодалному способу виробництва із значною перевагою в економіці аграрного сектора;
- імперська модель, пов'язана з «ножицями» цін на дорогі промислові товари і дешеві продовольчі, які ввозяться в країну з залежних територій і колоній;
- динамічна – полягає у впровадженні передових технологій («зелена революція») в сільськогосподарську галузь, що супроводжується розвитком аграрної промисловості та глобальною диференціацією виробництва продовольства;
- інноваційна, яка полягає у освоєнні біотехнологій та їх застосуванні для забезпечення виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції [3].

З метою формування відповідної моделі забезпечення продовольчої безпеки, враховуючи суттєву перевагу країни – значний земельний потенціал, вважаємо за доцільне розглянути автаркійну модель. Для цього розглянемо сутність поняття «автаркія» за допомогою етимологічного аналізу. Автаркія (від грецьких слів *autos* – сам і *parkeo* – перебуваю в достатку) [3].

Застосування історичного підходу до дослідження генезису автаркії свідчить про те, що в процесі формування уявлень економічної і політичної автаркії в сучасній науці найбільш важливу роль зіграли:

1. «Політика» Аристотеля, у якій заявлено, що «автаркія – мета і найкраще для поліса», а «досконалий поліс має межу всякої автаркії благ». Аристотель застосовує автаркію для визначення як достатку, так і ідеалу скромності. Проте, головним добутком Аристотеля була автаркія як мета поліса, що представляє собою поєднання всіх автаркії:

біологічної, етичної та космічної, а також особливої – «філософської», або «ідеальної». Квазіекономічна автаркія виростає з біологічної «дієтичної» автаркії і набуває етичного забарвлення. Чим більше способів добування їжі людина вміє поєднати, тим вона більш автаркійна. І як насичення – природна межа споживання їжі, так і для гарного в етичному сенсі життя автаркійна власність – це власність, що має «природну» межу [4]. Філософ визначає, що автаркія поліса – це зрілість людської спільності, що досягла свого повного «природного» розвитку. Економічний сенс автаркії в працях Аристотеля, на нашу думку, можна пов'язати з тим, що економіка – це мистецтво ведення господарства, забезпечення всім необхідним домогосподарства [5], а хрематистика – це мистецтво наживати майно [6]. Таким чином, хрематистика визначає верховенство прибутку, а економіка – верховенство забезпечення необхідним населення країни. В цьому контексті необхідно наголосити на тому, що перевага міжнародного поділу праці криється в максимізації прибутку, а автаркії в забезпеченні максимального рівня національного виробництва, тобто самозабезпеченості.

2. Історія Пелопоннеських війн (промова Перикла) Фуکیدіда, де Афіни названі автаркійним полісом для миру і для війни [7]. У Фуکیدіда термін автаркія означав політичну і економічну незалежність країни від інших держав. Афіньська економіка була більш розвинена, ніж спартанська, насамперед тому що Афіни мали розвинуту зовнішню торгівлю і імпортували хліб з північного Причорномор'я. Спартанці не підтримували зовнішню торгівлю, тобто були автаркійними, але під час пелопоннеської війни вони перекрыли доступ хліба в Аттику, що призвело до поразки у війні Афін, які економічно виявилися у більш уразливому становищі.

У період між Першою і Другою світовими війнами, термін автаркія використовується в лексиці ідеологічного забезпечення одночасно і ізоляціонізму, і експансії. В Італії та Німеччині автаркія, в поєднанні з «автархією» (самоврядуванням), проголошується принципом, за яким стоїть вже «всеосяжний світогляд» тотального відокремлення нації. Флуктуація від максимуму до мінімуму супроводжує автаркію в ролі пропагандистського гасла італійського фашизму і німецького націонал-соціалізму. Саме тому автаркію тісно пов'язують з мілітаризмом і підготовкою агресивних воєн для створення їх економічної бази. Доктрина автаркії застосовувалася також для виправдання анексії інших, головним чином аграрно-сировинних країн, під приводом створення досить великого, самозабезпеченого «господарського простору» [8].

Після Другої світової війни автаркійні тенденції як то високі загороджувальні мита в певній мірі властиві деяким замкнутим торговельно-економічним блокам (Європейське економічне співтовариство, Європейська асоціація вільної торгівлі) [9]. В сучасних умовах автаркія розглядається в контексті прийнятті обмежувальних заходів з економічного і політичного співробітництва з іншими країнами. В якості основних засобів автаркії використовується встановлення високих обмежувальних мит на ввезені товари, підвищення цін на товари споживчого призначення та інші [10].

Автаркія може розглядатися як форма здійснення державного суверенітету, що заснована на відокремленні економіки будь-якої країни від економіки інших країн. Поняття «автаркія» не є протиставленням зовнішньої діяльності держави і не означає повну ізоляцію, це – недопущення чужого зовнішнього управління, господарський суверенітет. Ми згодні з думкою Закрасовської О. і Пільнікової Т. [11], що сучасна автаркійна модель – це не повна відмова від зовнішньої торгівлі, але підпорядкування принципів зовнішньої торгівлі вищим цілям суспільного розвитку держави.

Сучасна автаркійна модель забезпечення продовольчої безпеки України повинна базуватися на самозабезпеченні продовольством населення країни. Самозабезпечення – це економічна категорія, яка може трактуватися як задоволення потреб країни за рахунок власного виробництва, причому для його розвитку і розширення використовуються тільки внутрішні можливості та резерви. Таку точку зору має О. Дугін, який в «Основах геополітики» зазначає:

автаркія – самодостатність, можливість стійкого існування економічної, соціальної, екологічної та інших систем тільки за рахунок внутрішніх ресурсів. [12]. З іншого боку самозабезпеченість – це задоволення наявних матеріальних і духовних потреб за рахунок власного виробництва, значного розширення економічних зв'язків, поглиблення кооперації і інтеграції виробництва за умов економічної захищеності держави.

Модель автаркії – не догма, вона має можливість трансформуватися. Цивілізаційний розвиток показує, що мінімальний рівень, необхідний для реалізації автаркії соціально економічних систем, постійно підвищується. На думку Ж. Тіріарта, можлива така модифікація: від міст-держав через держави-території до держав-континентів [13]. На таку автаркію великих просторів вказував Ф. Ліст, а саме: економічне об'єднання країн з подібним рівнем розвитку економіки і загальної соціально-культурної та етнічної моделлю в єдиний економічний простір [14]. Такий «великий простір», на думку Ф. Ліста, має бути «самодостатнім» (автаркійним) і брати участь у міжнародній торгівлі тільки у цих напрямках і на цих умовах, які вигідні окремим країнам.

Вчений вперше вказав на необхідність зіставлення ринкової моделі з конкретними історичними обставинами, переводячи проблематику з абстракцій наукової сфери у галузь конкретної політики. Ф. Ліст визначив, що повсюдне і тотальне встановлення принципу вільної торгівлі, максимальне зниження мит і сприяння граничної ринкової лібералізації на практиці посилює то суспільство, яке давно і успішно йде по ринковому шляху. При цьому економічно і політично послаблює суспільство, яке мало інший історичний розвиток і вступає у ринкові відносини з більш розвиненими країнами тоді, коли внутрішній ринок знаходиться у початковому стані [14].

Ф. Ліст визначив, що хоч поточні наслідки самоізоляції інші, ніж при протекціонізмі, оскільки останній не заперечує користі міжнародної торгівлі і не ставить завдання самозабезпечення країни всім необхідним, але врешті-решт автаркія має за мету відкритість на паритетних засадах. У контексті міжкраїнної конкуренції країна, що не досягла бажаної стадії розвитку і не забезпечила собі економічні переваги на світовому ринку, вимушена керуватися принципом автаркії – формувати ситуацію повної економічної незалежності від інших країн. З цією метою країна має відмовитися від значної частини імпорту і міжнародну торгівлю поставити під контроль держави; провадити політику стимулювання і заохочення виробництва продуктів-замінників; забезпечити мобілізацію усіх продуктивних сил, що є у її розпорядженні.

Сенс доктрини Д. М. Кейнса зводиться до тієї ж самої концепції: його теорія «економічної інсуляції» так само ставила на перше місце не абстрактну доктрину «свободи ринків», а стратегічні інтереси держави і орієнтацію на автаркію та суверенітет. У 1933-му економіст опублікував статтю «Національна самодостатність», у якій вчений стверджує: «більш високий ступінь національної самодостатності та економічної ізоляції між країнами, існував в 1914-м, що послугоувало швидше справі миру, а не навпаки. У всякому разі, епоха економічного інтернаціоналізму була особливо успішною в запобіганні війни [15]. В цій праці вчений вказує на мінімізацію, а не максимізацію економічних зв'язків між країнами, причому товари і фінанси має бути в основному національними. Формуючи помірну концепцію автаркії, (теорія економічної інсуляції) вчений схильний вважати, що національна незалежність в питаннях економіки і національна ізоляція повинні бути ще більшими, ніж до 1914 року.

Економічна криза 1929-1933 рр. викликав у господарських зв'язках світу хвилю катастрофічних процесів: багаторазове скорочення торгових потоків і вивезення капіталу; крах золотого стандарту і війну девальвацій і митних тарифів; дезорганізацію транскордонної системи платежів і ряд інших негативних явищ. В сукупності вони зумовили різко негативний вплив міжнародних економічних відносин на внутрішню економіку більшості держав. В концептуальному плані реакцією на перераховані загрози стало становлення доктрини національної самозабезпеченості або автаркії. Іноземні

держави можуть в будь-який момент підняти тарифи або дозволити продаж лише певної кількості товарів і, таким чином, відрізати нас від важливих джерел доходів. Іноземні виробники, крім того, можуть раптово викинути на наші ринки величезні маси продукції і розтрати наші національні галузі промисловості» [16, р. 17].

Р. Челлен, аналізуючи характер торгових відносин держави і її можливість стати економічно самодостатньою, вказує на економічну самодостатність як на ключ до незалежності держави [17]. На думку вченого, автаркія означає економічно захищений простір. Будь-яка економіка, що підпорядкована завданням досягнення і збереження автаркії, стає національною економікою, яка наділяється специфічними рисами, зумовленими місцем розташування, розмірами території, кліматом, природними ресурсами і корисними копалинами тієї країни, де вона розвивається.

На думку Головіна А.О., автаркія – це максимальний рівень самозабезпеченості економічної системи, досягнутий за рахунок раціонального поєднання власного виробництва і споживання, а також зовнішніх зв'язків в економічній, науковій та культурній сферах [18]. Як особливий тип політики визначають автаркію Закрасовська О. і Пільнікова Т., що спрямований на повне або часткове втілення принципу самодостатності в господарському житті тієї чи іншої держави. На думку вчених, з поняттям «економічна автаркія» тісно пов'язане поняття політична автаркія як здатність держави захищати свій суверенітет без сторонньої допомоги [11].

На нашу думку, автаркія – це ступінь забезпеченості національного суверенітету країни за рахунок оптимального співвідношення власного виробництва, споживання та зовнішніх обмінів – економічних, інформаційних, культурно-цивілізаційних, ресурсних, політичних, військових, гуманітарних за принципом незалежності як базису безпеки. Автаркія – це не повна відкритість, але й не замкнутість кордонів, це їх прозорість, це підпорядкування принципів зовнішньої торгівлі принципам пріоритету вітчизняного виробника та людиноцентризму.

К. Ламмерс підкреслював: національна автаркія не представляє собою закритого для торгівлі господарства. Зв'язки національної економіки зі світовим ринком можуть бути допущені за умови, що гарантовано виконання певних вимог. Особливої уваги (в контексті нашого дослідження) потребує вимога – національна економіка у разі розриву зв'язків зі світовим ринком повинна зберігати життєздатність (продовольство повинно вироблятися у власній країні) [19]. Необхідність в достатньому рівні продовольчої самозабезпеченості виникла і продовжує виникати в наш час як важливий чинник як національної, так і регіональної безпеки.

До 1964 року Європейському союзу не вдавалося самому забезпечувати себе продовольством. Продовольча автаркія Європи почалася з 1964 року після того, як протягом кількох років була переглянута за всіма її розділами спільна сільськогосподарська політика. На думку Ж.К.Юнкера, континент, який стане залежним від інших континентів в тому, що стосується забезпечення продовольством, в стратегічному розумінні програє битву з новими гравцями міжнародної політики. Європі потрібно забезпечити на довгострокову перспективу свою продовольчу автаркію [20].

Здійснений аналіз розмірів території, кліматичних умов та природного ресурсу – землі, вказує на унікальну перевагу України щодо самозабезпечення продовольством. Аналіз стану виробництва продовольства (сільське господарство та харчова промисловість) вказує на існування значного потенціалу, що може стати фундаментом для застосування автаркійної моделі забезпечення продовольчої безпеки. Але модель автаркії для сучасної України – це не закриття кордонів, а обмеження імпорту продовольства для максимальної диверсифікації власного виробництва, оптимального балансу ринкової економіки та регулювання тарифів, податків і товарообміну всередині країни.

Ми пропонуємо сучасну автаркійну модель забезпечення продовольчої безпеки країни, яка орієнтована на самозабезпеченість громадян продовольством власного виробництва й самодостатність країни та окремої людини. У нинішній історичний період

процес поширення інновацій є одним із елементів, які пов'язують різні економічні та соціальні суб'єкти в єдине ціле, забезпечують національну єдність, а також у багатьох випадках пом'якшують суспільні конфлікти. У зв'язку із інтенсивним розвитком інноваційних процесів у сучасному світі серйозно загострилися екологічні проблеми. З іншого боку, відносини між людиною і природою можна гармонізувати тільки за допомогою інновацій. Адже саме науково-технічні досягнення шляхом раціоналізації структури виробництва і споживання обмежують шкідливі викиди, дозволяють зменшити використання відтворюваних ресурсів, а також сприяють поширенню технологій переробки.

Еволюційний характер сучасних технічних інновацій переміщує акцент на соціально-економічні інновації, які визначаються як «зелені» – «зелені технології», «зелена енергетика» тощо. Такі структурні зміни вимагають значних інвестицій і державного фінансування, при чому передбачаються зміни в пріоритетах державних витрат на користь фінансування освіти, науки і охорони здоров'я. Таким чином, підсумовуючи вище викладене, вважаємо для забезпечення продовольчої безпеки України доцільно поєднання засад сучасної автаркії з елементами динамічної моделі – впровадження передових агротехнологій у сільськогосподарську галузь та інноваційної моделі – застосування біотехнологій у сільському господарстві та впровадження біотехнологій у харчову промисловість; впровадження і розвиток нової індустрії харчування, яка зорієнтована на виробництво харчових продуктів з покращеними функціональними і лікувальними якостями та нових видів харчових продуктів, вироблених із застосуванням новітніх технологій молекулярної хімії та нанотехнологій (рис. 1).

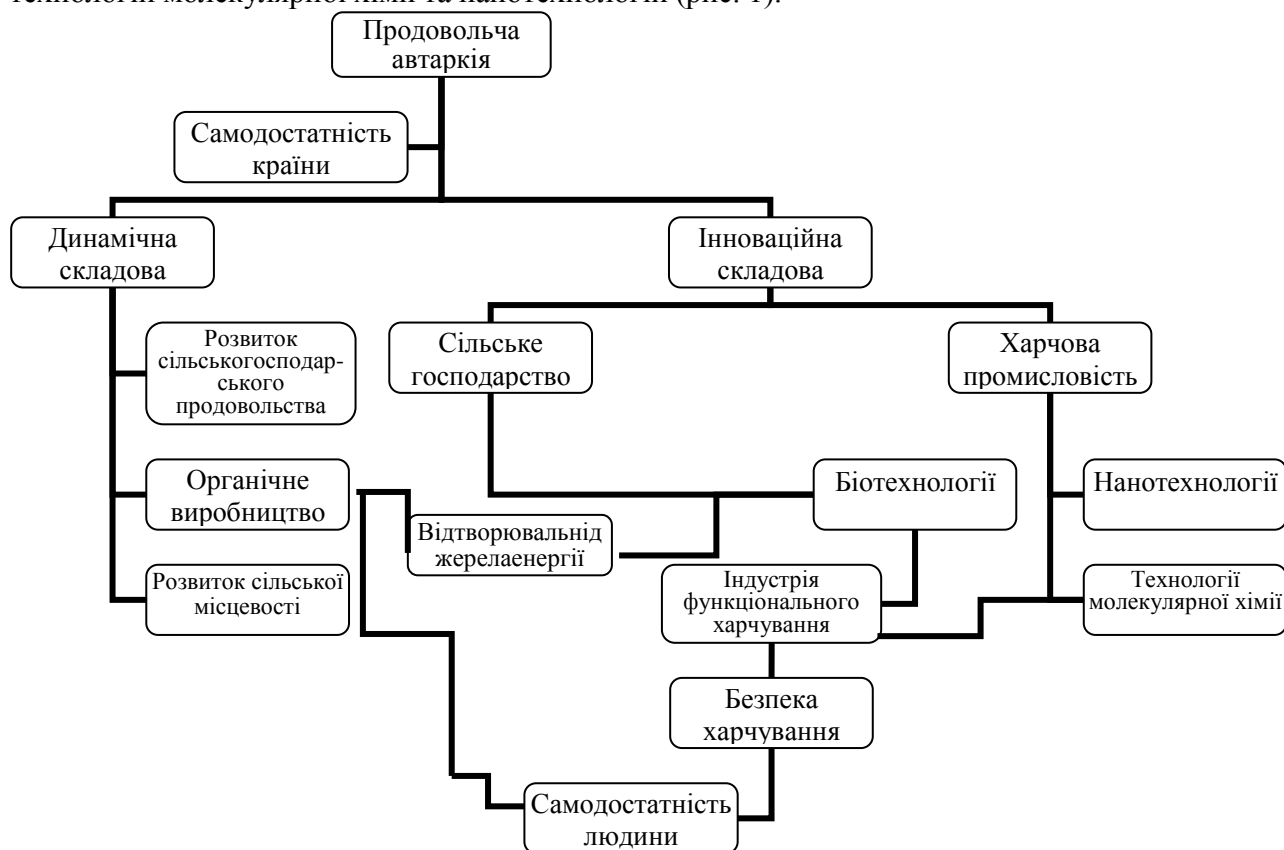

Рис. 1. Інтеграційна автаркійна модель забезпечення продовольчої безпеки країни
Джерело: розроблено автором

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження дало змогу зробити наступні важливі висновки. Сучасна модель забезпечення продовольчої безпеки України повинна базуватися на самозабезпеченні продовольством населення країни, тобто бути автаркійною. Автаркія – це ступінь забезпеченості національного суверенітету країни за рахунок оптимального співвідношення власного виробництва,

споживання та зовнішніх обмінів – економічних, інформаційних, культурно-цивілізаційних, ресурсних, політичних, військових, гуманітарних за принципом незалежності. Проте, це не повна відкритість, але й не замкнутість кордонів, це їх прозорість. Автаркія продовольства – це підпорядкування принципів зовнішньої торгівлі принципам пріоритету вітчизняного виробника та людиноцентризму, який базується на безпеці людини (безпека харчування, здоров'язберігаюча поведінка).

Запропонована інтеграційна модель забезпечення продовольчої безпеки України має синергійний ефект – ця модель сприяє вирішенню питань: соціально-економічних (зростання ефективності агросектору, сталого розвитку сільських територій, безробіття), демографічних (продовження тривалості життя, покращення здоров'я суспільства), екологічних (органічне виробництво, скорочення шкідливих викидів), енергетичних (застосування енергозберігаючих технологій, зростання використання відтворювальної енергетики).

Список використаних джерел:

1. Таранов П.М. Российский аграрный протекционизм в период мирового финансового кризиса / Таранов П.М., Панасюк А.С. // Национальные интересы: приоритеты и безопасность. – 2011. – № 35. – С. 45-50.
2. Панасюк А.С. Теоретико-методологические аспекты продовольственной безопасности в условиях глобализации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://web.snauka.ru/issues/2014/11/40671>
3. Глазьев С. Доклад группы экспертов Изборского клуба под руководством академика РАН С.Ю. Глазьева [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.izborsk-club.ru/content/articles/1725/>
4. Брагинская Н.В. Автаркия / Новая философская энциклопедия в 4-х томах. М.: Мысль. 2000-2001 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://iph.ras.ru/page49252933.htm>.
5. Аристотель. Сочинения: в 4-х т. Т.4 / пер. с древнегреч.; общ. ред. А.И. Доватура. – М.: Мысль, 1983. – 830 с. – (Филос. наследие. Т. 90). – В надзаг.: АН СССР. Ин-т философии.
6. Автономов В.С. История экономических учений / под ред. В.А. Автономова, О. Ананьина, Н. Макашевой: учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 784 с. – (Серия «Высшее образование»).
7. Античная литература: Хрестоматия. Составитель А.И.Билецкий. К.: Советская школа, 1968 (2-е издание). – 612 с. – С. 283-287.
8. Советская историческая энциклопедия. В 16 томах. – М.: Советская энциклопедия. 1973-1982. Том 1.
9. Мотылёв В.В.. Большая советская энциклопедия в 30 т. Гл. ред. А.М. Прохоров. Изд. 3-е. Т. 1. – М., Советская энциклопедия. – 1969. – 608 с.
10. Бабахин А.Б. Большая юридическая энциклопедия. М. 2010, с. 9.
11. Закрасовская Е.А., Пильникова Т.В. Экономические дилеммы автаркии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.scienceforum.ru/2015/1030/8366>,
12. Дугин А. Основы геополитики АРКТОГЕЯ-центр, 2000 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://knigosite.org/library/read/56399/>
13. Thiriart Jean “L’Empire Eurosovietique de Vladivostok jusque Dublin”, Brussell, 1988. – 541 p.
14. List F. National Sistem of Political Economy – N.Y.: Lloyd, 1985, p. 87.
15. Keynes J. M. National Self-Sufficiency / J. M. Keynes // The New Statesman and Nation. – 1933. – N 8. – P. 35-68.
16. Goslin R. A. Made in USA / R. A. Goslin. – N. Y. : The Foreign Policy Association, 1935. – 38 p.
17. Рудольф Челлен Государство как форма жизни. М.: Российская политическая энциклопедия РОССПЭН. 2008. – 319 с.
18. Головин А.А. Теоретическое обоснование формирования экономической самодостаточности России // Фундаментальные исследования. – 2015. – № 11-1. – С. 127-132.
19. Lammers C. Autarkie, Planwirtschaft und berufsständischer Staat? / C. Lammers. – Berlin : Carl Heymann Verlag, 1932.
20. Юнкер застеріг від намірів надмірного скорочення в майбутньому сільськогосподарського бюджету ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://ua.interfax.com.ua/news/economic/475436.html>.

References:

1. Taranov, P.M., Panasiuk, A.S. (2011) Rossyiskiy ahrarnui protektsyonyzm v peryod myrovoho fynansovoho kryzysa *Natsyonalnue ynteresu: pryorytetu y bezopasnost*, 35, 45-50 [in Russian].
2. Panasiuk, A.S. (2014) Teoretyko-metodolohycheskye aspektu prodovolstvennoi bezopasnosti v uslovyakh hlobalyzatsyy [Electronic resource]. – Asses mode : <http://web.snauka.ru/issues/2014/11/40671> [in Russian].
3. Glazyev, S. The report of the group of Izborsk club experts guided by RAS academician S. U. Glazyev [Doklad gruppyi ekspertov Izborskogo kluba pod rukovodstvom akademika RAN S. Yu. Glazyeva] [Electronic resource]. – Asses mode: <http://www.izborsk-club.ru/content/articles/1725/> [in Russian].
4. Brahynskaia, N.V. Avtarkyia / Novaia fylosofskaia jenciklopedija v 4-kh tomakh. M.: Mysl, 2000-2001], [Electronic resource]. – Asses mode: <http://iph.ras.ru/page49252933.htm> [in Russian].
5. Aristotel (1983). Sochinenija: v 4-h t. T.4 / Per. S drevnegrech.; Obslh. red. A.I. Dovatura. M.: Mysl, 830. (Filos. nasledie. T. 90). V nadzag.: AN SSSR. In-t fi losofi I [in Russian].

6. Avtonomov, V.S. (2002) Istorija ekonomicheskikh uchenij. *M.: INFRA-M*, 784 [in Russian].
7. Byletsnyi, A.Y. (1968) Antychnaia lyteratura: Khrestomatyia. *K.: Sovetskaia shkola*, 612 [in Russian].
8. Sovetskaia ystorycheskaia entsyklopediya. V 16 tomakh. – *M.: Sovetskaia jenciklopedija. 1973-1982. T. 1* [in Russian].
9. Motulev, V.V. (1969). Bolshaia sovetskaia jenciklopedija v 30 t. *M., Sovetskaia entsyklopediya*, 608 [in Russian].
10. Babykhyn, A.B. (2010) Bolshaia yurydycheskaia jenciklopedija. *M.* [in Russian].
11. Zakrasovskaia, E.A., Pylnykova, T.V. (2015) Ekonomycheskye dylemmu avtarkyy [Electronic resource]. – Asses mode: <http://www.scienceforum.ru/2015/1030/8366> [in Russian]
12. Duhyn, A. Osnovy heopolityky ARKTOHEIA-tsentr [Electronic resource]. – Asses mode: <http://knigosite.org/library/read/56399> [in Russian].
13. Thiriart Jean (1988) “L’Empire Eurosovietique de Vladivostok jusque Dublin”, *Brussell*, 541 [in English].
14. List, F. (1985), National system of political economy, *Lloyd, N.Y.*, 87 [in English].
15. Keynes, J. M. (1933) National Self-Sufficiency *The New Statesman and Nation*, 8, 35–68 [in English].
16. Goslin, R. A. (1935) Made in USA. *N. Y. : The Foreign Policy Association*, 38 [in English].
17. Chellen R. (2008) Hosudarstvo kak forma zhyzny. *M.: Rossyiskaia polytycheskaia jenciklopedija ROSSPEN* 2008, 319 [in Russian].
18. Golovin, A.A. (2015) Theoretical substantiation of economic self-sufficiency of Russia. *Fundamental research, 11-1*, 127-132 [in Russian].
19. Lammers, C. (1932) Autarkie, Planwirtschaft und berufsständischer Staat? *Berlin : Carl Heymann Verlag* [in English].
20. Yunker zasterih vid namiriv nadmirnoho skorochennia v maibutnomu silskohospodarskoho biudzhetu ES [Electronic resource]. – Asses mode: <http://ua.interfax.com.ua/news/economic/475436.html> [in Ukrainian].

KUNDEEVA Galina Oleksiyivna,

PhD in Economics, Accosiate Professor, Assistant Professor of Economic Theory,
National University of Food Technologies, Kyiv, Ukraine
g_a_k@ukr.net

INTEGRATION MODEL FOR ENSURING FOOD SECURITY ON THE AUTARCHY PRINCIPLES

Abstract.

Introduction. Food security is an integral component of the hierarchical division of "food safety of a person – region – country – world", which in turn forms national security. The issues of food security at any level requires comprehensive theoretical and methodological analysis, because there is no clear system of definitions, methods and models that would be generally accepted. The absence of a common approach to the study of food safety demonstrated by scientific controversy regarding the principles of its provision – globalization or sustainability (food autarchy). The need to develop an effective model of food security ensuring is confirmed not only by the needs of economic theory, but also by the demands of reality.

The aim is to study the concept of self-sufficient development of society and analysis of food security of Ukraine in the context of socio-economic and political self-sufficiency of the country.

Methods. Monographic method, theoretical generalization, systematization, synthesis and analysis are used to determine the main approaches to substantiating the model of food security of the country.

Results. The nature of autarchy in the context of existing research is revealed. The scientific approaches to autarchy as a kind of policy, peculiarities of their usage in theoretical researches and economic practice are shown. The integration model of food security ensuring is offered on the principles of autarchy – self-sufficiency of the country and self-sufficiency of a person.

Originality. An author's approach to the definition of autarchy was formed. Autarchy is a level of ensuring the national sovereignty of the country by the optimal ratio of domestic production, consumption and external exchanges – economic, informational, cultural and civilizational, resource, political, military, humanitarian based on the principle of independence as a basis for the security of the country. Food autarchy is the subordination of the principles of foreign trade to the principles of the priority of a domestic producer and human-centeredness, which is based on human safety.

Conclusion. As a result of systematized approaches to the definition of autarchy as a self-sufficiency, the model of food security of Ukraine is proposed. This model contributes to solving socio-economic (growth of efficiency of the agricultural sector, sustainable development of rural areas, unemployment), demographic (prolonging of life expectancy, public health improving), environmental (organic production, reduction of harmful emissions to the environment) and energy (energy-saving technologies, increased usage of renewable energy) issues.

Key words: self-sufficiency, autarchy, food security, dynamic model, innovative model, synergistic effect.

Одержано редакцією: 23.11.2017
Прийнято до публікації: 11.12.2017